

**Javaslat a Sitkai-erdő egy részének védetté
nyilvánítására (A *Hygromia kovácsi* és a *Helicigona
banatica* együttes előfordulása)**

Domokos T.

Proposal for the preservation of a part of the Sitkei-erdő (Sitkai-forest) (Hungary, Békés county)
*(Simultaneous occurrence of *Hygromia kovácsi* and *Helicigona banatica*)*
Author proposes the preservation procedure of the habitat of two rare Hungarian species *Hygromia kovácsi*
and *Helicigona banatica*, on the basis of the results of malacological examinations.

A Gyulavári-Mályvádi erdő viszonylag idősebb tölgyesei közé sorolható a címben megnevezett terület, amely a MTA Botanikai K.I. munkatársai által már 1979-ben vizsgált és védelemre javasolt erdőtagoktól több km távolságra esik. Amint tudjuk az 1979-es javaslat 11 év múlva, s csak töredékeiben valósult meg, amikor is a Bánya-rét öreg tölgyei nyertek védeltséget. Ezekről az idős törgyektől légvonalban közel ÉNY irányban, több mint 5 km-re található a Mályvádi-szükségtározóban a töltés szomszédságában fekvő 128/A és 129/A jelű tölgyes. A terület védeltségét botanikai adottságain túl annak zoológiai viszonyai is indokolják. Ti. a területen két aktuálisan veszélyeztetett puhatestű él: a *Hygromia kovácsi* (Dobozi pikkelyes csiga) és a *Helicigona banatica* (Bánáti csiga). E két faj az aktuális veszélyeztetettség minden jelével rendelkezik (Vörös Könyv). Nevezetesen: egyed-számuk igen alacsony, különösen a *Helicigona banaticaé* (4–5 db tuskóként, 1–2 db fatörzsenként – kummulativ diszperzió), amelynek állománya, elterjedési területe csökkenőben, összeszűkülőben van (Domokos T. – Kordos L. – Krolopp E., 1989) Ráadásul a Körös-medencében a *Helicigona banatica* előfordulása area-peremi, s a talajvíz szintjének süllyedése, valamint az erdők irtása miatt élőhelyi feltételei megszűnőben vannak.

A két fajra vonatkozó fontosabb adatok:

Hygromia kovácsi VARGA et PINTÉR, 1972.

1963. 07. 05-én első példányait dr. Kovács Gyula (Békéscsaba) gyűjtötte Gyulavári-ban a Mályvádi erdőben. 1972-ben Varga András és Pintér László dobozi példányok alapján, mint új fajt írja le.

Magyarországon csak Békés megye keleti erdősegeiben gyűjthető. Arcájának Romániába eső része még felderítetlen.

Helicigona banatica (ROSSMÄSSLER, 1838)

1917-ben Czögler Kálmán a Tisza újszegedi partján friss, de üres házait gyűjti hordalékból. 1967. 07. 28-án dr. Bába Károly Vásárosnaményben ártéri tölgyesben megtalálja az első magyarországi, közvetlenül nem hordalékból származó élő példányokat. 1980 júniusában dr. Bencsik János Gyula-Városerdőn talált fosszilis példányokról számol be. Ezt követően fosszilizálódott példányai a megye több pontjáról is előkerülnek. 1986-ban begyűjtésre kerülnek Makó környéki ártéri erdőkből az első magyarországi maros-völgyi példányok.

1991. 04. 18-án terepbejárás során ismertté válik a sitkai populáció.

Említést érdemlő tény, hogy a *Helicigona banatica* Magyarországon csak ártéri (ill. Mályvád esetében időnként ártérként funkcionáló szükségtározói) biotópokban található, mégpedig a vásárosnaményi és makói ökoszisztémában a *Cochlodina laminata* és *Perfo-*

ratella vicina társaságában. E két utóbbi – az Alföldön oly ritka – faj még nem került elő a sitkai biotópokból. Az irodalomból csak a *Cochlodina laminata* előfordulása ismert (Pintér et al., 1979. – Gyulavári: Mályvádi-erdő).

Az időnkénti elöntéseknek valószínűleg a puhatestűek számára oly fontos páratartalom kialakításában, és a kisemlősök egyedszámának regulációjában van szerepe. Ez utóbbiak táplálékláncában jelentős szerepet töltenek be, különösen a nagyobb termetű puhatestűek.

A *Helicigona banatica* lényegesen nagyobb areával rendelkezik mint a *Hygromia kovácsi*. A K-Kárpátoktól az Alföld keleti szegélyéig megtalálható, de „behatol”, helyesebben transzportálódik a Tisza-, a Körös- és a Maros-völgyén át Vásárosnaményig, Gyulaváriig és megközelíti Szegedet is.

A leírak alapján javaslom az említett terület védetté nyilvánítását. A védettség a későbbiekben részletes botanikai és zoológiai felmérést tenne lehetővé, s biztosítaná az országosan is unikális terület megőrzését.

Irodalom

- Bába K. (1980): A csigák mennyiségi viszonyai a Crisicum ligeterdeiben. – A Békés Megyei Múzeumok Közleményei, 6: 85–99.
- Domokos T. (1983): Faunatoréneti megjegyzés a *Helicigona banatica* faj Fekete-Körös menti fosszilis előfordulásával kapcsolatban. – Környezet és Természetvédelmi Évkönyv, 7: 189–198. (Békéscsaba)
- Domokos T. (1987): A klíma hatása a *Helicigona banatica* csigafaj házának alaki jellemzőire egyik alföldi előfordulása helyén. – Alföldi Tanulmányok, 11: 45–60.
- Domokos T. (1989): Doboz térségének csigái és kagylói. – A Békés Megyei Múzeumok Közleményei, 14:52–63.
- Domokos T. – Kordos L. – Krolopp E. (1989): A békésmegyeri Csömöki-domb földrajzi viszonyai, holocén Mollusca és gerinces faunája. – Alföldi Tanulmányok, 13:85–102.
- Kovács Gy. (1974): Békéscsaba és környéke puhatestű-faunája. – Állattani Közlemények, 59: 1–4. 35–41.
- Kovács Gy. (1980): Békés megye Mollusca faunájának alapvetése. – Békés Megyei Múzeumok Közleményei, 6: 51–84.
- Kovács Gy. – Domokos T. (1987): Újabb adatok Békés megye Molusca faunájához. – Malakológiai Tájékoztató, 7: 23–28.
- Pintér I. et al. (1979): A magyarországi recens puhatestűek elterjedése. – Soosiana, Suppl.I.: 131., 188.
- Varga A. – Pintér L.(1972): Zur Problematik der Gattung *Hygromia* Risso 1826. – Fol.Hist.-nat.Mus.Matr.: 109–120.

Domokos Tamás
Munkácsy M. Múzeum
Békéscsaba
H-5600